

Familieafdelingen

HANDLEGUIDE VED MISTANKE ELLER VIDEN OM OVERGREB MOD BØRN OG UNGE

Indhold

Forord	3
Kontaktoplysninger	3
Målgruppe og definitioner	4
Vold	4
Seksuelle overgreb	4
Forebyggelse	5
Det organisatoriske område.....	5
Det faglige område	6
Det personlige område.....	6
Tidlig opsporing	6
Mulige tegn og reaktioner på seksuelle overgreb.....	7
Mulige tegn og reaktioner på vold	10
Børn, seksualitet og grooming	10
Særligt udsatte børn og unge	11
Handleveje	12
Graden af viden	12
Underretningspligt	12
Handleveje i forhold til hvem mistanken retter sig mod	14
Hvad gør Familieafdelingen, når der modtages en underretning?.....	16
Må man tale med barnet?	17
Pressehåndtering	17

Forord

Denne handleguide henvender sig til alle professionelle, der i deres arbejde har kontakt med børn og unge under 18 år.

Børn har krav på beskyttelse, inddragelse og udvikling. De har krav på at blive set, hørt og forstået. De har ret til et sammenhængende liv – og et godt liv.

Desværre bliver nogle børn og unge udsat for skadelige handlinger, heriblandt vold og seksuelle overgreb, som begås af voksne eller andre børn.

Overgreb kan have store og alvorlige konsekvenser for barnets videre liv og trivsel. Barnets udvikling kan blive forstyrret og i værste fald være direkte truet.

Har du mistanke eller modtager en henvendelse fra forældre, der er bekymret for, at noget ikke er, som det burde være, kan du her læse, hvilke aspekter du skal være opmærksom på. Hvad du kan søge hjælp til og hvor.

Generelt gælder det dog altid, at du skal gå til din nærmeste leder og drøfte sagen med vedkommende, og i sager hvor mistanken ikke er rettet imod en af forældrene, skal disse også inddrages.

Husk, at du har skærpet underretningspligt - det er professionelt at handle på en tvivl. Det kan være afgørende, at du handler med tvivlen som et vilkår.

Denne handleguide er inspireret af materialet Kommunalt Beredskab fra Siso samt vores tætte samarbejde med Børnehus Sjælland og Midt- og Vestsjællands Polit.

I Familieafdelingen har vi samlet vores ekspertise på området i Modtagelsen, som hovedsageligt varetager dagvagten i Familieafdelingen. Derudover er der i de øvrige myndighedsteams udvalgt nøglepersoner, som sammen med Modtagelsen mødes jævnligt med henblik på at holde sig opdateret på området.

Vi anbefaler at fx Dagtilbud og skoleafdelinger udarbejder egne handleplaner.

Familieafdelingen.

Kontaktoplysninger

Center for Børn, Unge og Familier
Familieafdelingen
Vesterlyngvej 8
4500 Nykøbing Sjælland

Åbningstider:

Mandag til torsdag: kl. 08.00 – 16.00.
Fredag: kl. 08.00 – 14.00.

Kontakt:

Hovednummer til Odsherred Kommune: Tlf.nr.: 59 66 66 66.
Telefonnummer til dagvagten i Familieafdelingen er udleveret til dagtilbuds- og skoleområdet.
Udenfor åbningstid kontaktes Døgnvagten via Politiet på tlf.nr.: 114.

Målgruppe og definitioner

Vold

Definitionen på vold er en handling eller trussel, der uanset formålet, er egnet til eller skader en andens personintegritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overlagt handling eller en handling, der sker i affekt. Uanset typen af vold der begås mod et barn, så er der tale om en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare. Vold er udtryk for, at barnet ikke frivilligt indgår i den handling, der begås.

Straffeloven

Når et barn udsættes for fysisk og/eller psykisk vold, er der tale om, at barnet ufrivilligt udsættes for en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som kan bringe barnets sundhed, udvikling og trivsel i fare. Strafferetligt er vold opdelt i en række kategorier af strafbare handlinger med beskrivelse af strafferammer, jf. følgende paragraffer i Straffeloven:

§ 244: "Den, som øver vold eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år."

§ 245: "Den, som udøver et legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter eller gør sig skyldig i mishandling, straffes med fængsel indtil 6 år. Har et sådan legemsangreb haft betydelig skade på legeme eller helbred til følge, skal dette betragtes som en særlig skærpende omstændighed."

§ 245 a: "Den, som ved et legemsangreb med eller uden samtykke bortskærer eller på anden måde fjerner kvindelige ydre kønsorganer helt eller delvist straffes med fængsel indtil 6 år."

§ 246: "Har et legemsangreb været af så grov beskaffenhed eller har haft så alvorlige skader eller døden til følge, at der foreligger skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel i 10 år."

Forældreansvarsloven

§ 2, stk. 2: "Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling."

Seksuelle overgreb

Definitionen på seksuelle overgreb mod børn er karakteriseret ved følgende:

- Den voksne udnytter barnets tillid
- Det seksuelle overgreb krænker barnets integritet
- Det er en handling, som barnet ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke er modent til at give samtykke til
- Det seksuelle overgreb er udtryk for den voksnes behov og på den voksnes betingelser, eller et udtryk for børn og unge, der udsætter andre børn og unge for seksuelt grænseoverskridende adfærd
- Det er en handling, som overskrider samfundets lovgivning og den almindelige moral.

Straffeloven

Denne forholdsvis brede definition kan suppleres med bestemmelserne fra den danske straffelov. Ifølge straffeloven er det strafbart at have et seksuelt forhold til personer under 15 år. Den strafferetlige definition af seksuelle overgreb findes i straffelovens kapitel 23 og 24, som omhandler forbrydelser mod kønssædeligheden.

Følgende kategorier af handlinger er strafbare efter Straffeloven:

§ 210: "Den, der har samleje med slægtring i nedstigende linje eller bror eller søster."

§ 213: "Den, som ved vanrøgt eller nedværdigende behandling krænker sin ægtefælle, sit barn eller nogen hans myndighed eller forsorg undergiven person under 18 år eller en i opstigende linje beslægtet eller besvogret, eller som ved modvillig at unddrage sig en ham over for nogen af de nævnte personer påhvilende forsørgelses- eller bidragspligt udsætter dem for nød, straffes med fængsel indtil 2 år."

§ 216: "Voldtægt og herunder den, der har samleje med et barn under 12 år."

§ 220: "Den, som ved groft misbrug af en persons arbejdsmæssige, økonomiske eller behandlings- eller plejemæssige afhængighed skaffer sig samleje med den pågældende skærpende såfremt forholdet er begået mod person under 18 år."

§ 223: "Den, som har samleje med en person under 18 år, der er den skyldiges stedbarn, plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse."

§ 224: "Den, der medvirker til, at en person under 18 år mod betaling eller løfte om betaling har samleje med en kunde samt den, der som kunde mod betaling eller løfte om betaling har samleje med en person under 18 år."

§ 232: "Den, som ved uanstændigt forhold krænker blufærdigheden skærpet hvis forholdet er begået over for et barn under 15 år."

§ 243: "Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år."

Forældreansvarsloven

§ 2, stk. 2: "Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling."

Forebyggelse

Det er politisk besluttet i Odsherred Kommune, at alle dagtilbud, skoler og børne- og ungehjem skal udarbejde deres egen handleguide, hvor følgende overvejelser bør indgå i udarbejdelsen:

Det organisatoriske område

Værdigrundlag og forebyggelsespolitik kan med fordel bruges i forbindelse med ansættelse af nyt personale. Det kan bruges som udgangspunkt for en drøftelse allerede i ansættelsessamtalen.

Det kan også bruges i et introduktionsforløb, så ny medarbejdere bliver bekendt med stedets værdier og får indsigt i, hvordan de afspejler sig i hverdagens praksis – også i forhold til forebyggelsen af vold og seksuelle overgreb.

EKSEMPLER PÅ DIALOG OM VÆRDIER, POLITIK OG PROCEDURE

- Har I et formuleret værdigrundlag?
- Har I udarbejdet en handleguide til forebyggelse af vold og seksuelle overgreb?
- Har I tydelige fælles regler, aftaler og normer, som er væsentlige for forebyggelsen af vold og seksuelle overgreb?
- Har I løbende en åben dialog på skolen eller i institutionen om forebyggelsen af vold og seksuelle overgreb?
- Samler I løbende op på koblingen mellem de fælles værdier, regler og normer og den daglige praksis?

EKSEMPLER PÅ DIALOG OM NORMER OG OMGANGSFORMER

- Har vi her på institutionen den nødvendige viden om børns seksualitet?
- Hvornår, hvor og hvor længe er det i orden, at voksne er alene med børn/unge?
- Er det i orden at give børn/unge kram? Kys? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Kan vi sende nye medarbejdere alene på tur med børn/unge?
- Har vi regler for hvem, der sover sammen med børn/unge og hvilke børn, der sover sammen? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Går man i bad/klæder om sammen med børn/unge?
- Hvilket sprog og tone anvender vi voksne indbyrdes - og i forhold til børnene?
- Hvordan taler vi om børns seksualitet? Hvilke ord bruger vi?
- Hvordan håndterer og taler vi om det, hvis et barn har en seksuelt grænseoverskridende adfærd?
- Hvordan håndterer vi det, hvis vi oplever, at en voksen udviser en grænseoverskridende adfærd over for et barn?
- Hvad er acceptabel påklædning hos os?
- Har vi en fælles holdning til vold?
- Hvornår er der tale om, at forældre udøver vold mod deres barn?
- Hvornår har vold en karakter, hvor vi skal reagere? Kender børnene til deres rettigheder fx ift. fysisk afstraffelse?
- Hvordan introduceres ny medarbejdere til vores normer for adfærd og omgangsformer?
- Hvordan fortæller vi forældrene og andre samarbejdspartnere om vores normer for adfærd og omgangsformer?
- Hvordan vil vi sikre omsætningen af de fælles normer i praksis således, at alle her på stedet kender til de fælles normer for adfærd og omgangsformer?

Det faglige område

At arbejde med forebyggelse af vold og seksuelle overgreb mod børn og unge på det faglige område handler i høj grad om, at man som leder og medarbejder besidder en faglig viden om:

- Tegn og reaktioner hos børn, der udsættes for vold og seksuelle overgreb
- Børns seksualitet og grænsedragningen mellem legitim seksuel adfærd og bekymrende seksuel adfærd
- Forståelsen og tolkningen af børn og unges tegn og reaktioner på vold og seksuelle overgreb
- Mulige skadevirkninger for børn, der udsættes for vold og seksuelle overgreb
- Grooming og den forførelses- og manipulationsproces, der ofte går forud for, at et overgreb finder sted
- Det kommunale beredskab og kendskab til de forskellige handleveje i sager med overgreb mod børn og unge
- At tale med børn generelt og specifikt i relation til temaerne vold og seksuelle overgreb
- At kunne handle på trods af, at man er i tvivl og på trods af, at man ikke har sikkerhed for, hvad der er sket, og om barnet har været udsat for overgreb

Det personlige område

Fagpersoner kan blive påvirkede følelsesmæssigt, når de møder børn og unge, der har været udsat for omsorgssvigt og ikke mindst vold og seksuelle overgreb i deres opvækst. Fagpersonens personlige erfaringer, holdninger, normer og barrierer i forhold til temaerne vold og seksuelle overgreb bliver aktiveret, hvis et barn har været udsat for vold eller et barn har en seksualiseret adfærd eller udviser tegn og reaktioner på, at det har været udsat for vold og seksuelle overgreb. I disse situationer kan medarbejderen opleve at få sine personlige grænser og blufærdighed over-skredet, ligesom det kan opleves svært at rumme, hvis børn og unge fortæller om vold og seksuelle overgreb.

Kendskab til egne personlige grænser og barrierer er afgørende for en professionel og kvalificeret indsats og støtte til børnene. En vigtig del af den forebyggende indsats er derfor, at man som fagperson er i stand til at registrere og rumme de personlige følelser og reaktioner, der forekommer.

Tidlig opsporing

Seksuelle overgreb og vold mod børn og unge er ofte omgærdet af tavshed og hemmeligholdelse og kan foregå gennem længere tid, uden at omgivelserne får kendskab til det. Det kan således være en vanskelig opgave at opspore overgreb mod børn og unge.

Det er sjældent muligt umiddelbart at få bekræftet en mistanke, og som fagperson står man derfor ofte med tvivl, usikkerhed, uvished og uden dokumentation for, at overgrebet har fundet sted.

Det er ofte gennem barnet, at man får viden eller mistanke om overgreb. Barnet udviser måske nogle tegn og reaktioner eller kommer med nogle udsagn om overgreb. Barnet har brug for, at et andet menneske aktivt reagerer og tager initiativ i forhold til de udsagn, barnet kommer med, eller de tegn og reaktioner, barnet udviser.

Som fagperson er det derfor vigtigt, at man dels har en faglig viden om de mulige tegn og reaktioner, som et barn kan udvise, dels har en viden om de processer, der ligger bag afdækningen af et overgreb for, såvel fagpersonen som barnet.

Børns tegn og reaktioner på overgreb er komplekse, flertydige og multifaktorielle. Der kan indgå både somatiske, psykologiske og sociale aspekter i et barns bekymrende adfærd eller mistrivsel. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at tegn på mistrivsel ikke nødvendigvis er ensbetydende med tegn på overgreb.

Tegn på mistrivsel kan fx også vise sig ved andre belastende oplevelser i barnets tilværelse som fx skilsmisse, et nært familiemedlems sygdom eller død eller skoleproblemer. Dalende trivsel kan også være tegn på andre former for omsorgssvigt, ligesom det kan være udtryk for, at barnet ikke får dækket sine fundamentale udviklingsbehov.

Derfor er det hverken muligt eller hensigtsmæssigt at udarbejde en facitliste, der rummer tegn og reaktioner, som kan bruges som tjekliste, når man har en mistanke og er i tvivl. Beskrivelsen af mulige tegn og reaktioner skal derfor ses som opmærksomhedspunkter.

Den faglige viden om tegn og reaktioner skal altid sættes i forhold til den viden, man har om det konkrete barn og dets familie. Hvor gammelt er barnet? Hvor modent er barnet? Hvordan er barnets livsvilkår, og i hvilken kontekst kommer barnets mistrivsel eller bekymrende adfærd til udtryk? Hvad er konkret observeret, og hvad har barnet eventuelt selv konkret givet udtryk for?

Mulige tegn og reaktioner på seksuelle overgreb

I nedenstående oversigt beskrives en række forskellige mulige tegn og reaktioner på seksuelle overgreb. Der skelnes mellem fysiske, psykiske og sociale/adfærdsmæssige tegn og reaktioner. Der sondres ligeledes mellem de tegn og reaktioner henholdsvis småbørn, mellemstore børn og teenagere særligt kan udvise.

FYSISKE TEGN

Småbørn	<ul style="list-style-type: none">• Rødmen, irritation omkring kønsorganer, skede- og endetarmsåbning• Smerte, kløe, udslæt omkring kønsorganer, skede- og endetarmsåbning• Vaginal blødning, blødning fra kønsorganer og endetarmsåbning• Blærebetændelse, skedekatar• Blod i underbukserne• Mave- og fordøjelsesvanskeligheder• Klager over utilpashed• Stoppe ting/objekter op i skede- og endetarmsåbning• Ufrivillig vandladning, encoprese• Revner i mundvige, sår i munden• Pådragelse af seksuelt overført sygdomme• Synkebesvær, ubehag ift. bestemte fødevarer• Udsædvanlig kropslugt (sæd)• Følger ikke normal vækstkurve
Mellemstore børn	<p>Mellemstore børn vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Psykosomatiske klager over smerter i underlivet, hovedpine, mavepine m.m.• Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring• Mangelfuld eller overdreven personlig hygiejne
Teenagere	<p>Teenagere vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Tidlig seksuel aktivitet• Tidlig graviditet og abort• Forsøg på at tilbageholde/skjule fysisk udvikling

PSYKISKE TEGN

Småbørn	<ul style="list-style-type: none">• Humørsvingninger• Tristhed• Angst• Uforklarlig gråd, skrigiture• Mareridt, bange for at falde i søvn• Udvide ligegyldighed, robot-lignende adfærd• Ensomhedsfølelse• Isolation• Reagerer ikke på opfordring på kontakt, trækker sig ind i sig selv• Mistillid til voksne• Utryk tilknytning• Dissociation• Ukritisk i kontakten til andre
Mellemstore børn	<p>Mellemstore børn vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Lav selvfølelse• Magtesløshed• Apati• Skyldfølelse• Skamfølelse• Begyndende depression• Indadvendthed
Teenagere	<p>Teenagere vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Depression• Mistillid til andre• Manglende identitetsfølelse• Forvirret omkring kønsidentitet• Forøget skyld- og skamfølelse

SOCIALE OG ADFÆRDSMÆSSIGE TEGN

Småbørn	<ul style="list-style-type: none">• Ændring i adfærd• Seksualiseret adfærd• Overdreven/tvangspræget onani• Usædvanlig interesse i og viden om seksualitet over alders- og udviklingsmæssigt niveau• Koncentrationsvanskeligheder fx ved leg og samvær med andre• Leg med dukker, hvor seksuelle overgreb illustreres• Regredierende adfærd, babysprog• Udadreagerende, aggressiv adfærd, sparke, slå, bide• Hyperaktivitet• Frustration og vrede• Frygt for og modvilje mod bestemte personer eller steder• Umotiveret gråd• Tavshed• Påførelse af selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, trække i hår, skære i sin krop
Mellemstore børn	<p>Mellemstore børn vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Indlæringsvanskeligheder, manglende koncentration• Udviser voksens seksuel adfærd, går forførende, flirtende• Påfaldende påklædning• Manglende eller overdreven blufærdighed i forhold til egen krop og i forhold til omgivelserne• Begynde selvdestruktiv adfærd• Tab af kompetencer• Begyndende udvikling af beskyttelsesstrategier for at undgå seksuelle overgreb eller afsløring heraf• Mobning• Begyndende selvmordstanker
Teenagere	<p>Teenagere vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn. Herudover:</p> <ul style="list-style-type: none">• Selvskadende adfærd, cutting, selvmordstanker- og forsøg• Spiseforstyrrelser• Alkohol- og stofmisbrug• Udviser pseudomodenhed• Hemmelighedsfulde, skamfulde• Udvikling af specielt kropssprog, kropsholdning

Mulige tegn og reaktioner på vold

I nedenstående oversigt beskrives en række forskellige mulige tegn og reaktioner på vold. Der skelnes mellem fysiske, psykiske og sociale/adfærdsmæssige tegn og reaktioner.

FYSISKE TEGN

- Mærker efter slag
- Brændmærker
- Sår på kroppen
- Mærker efter kvælningsforsøg
- Brud på arme og ben, kraveben eller andre knoglebrud
- Symptomer på "Shaken Baby Syndrome"
- Hyppige skadestuebesøg
- Psykosomatiske klager
- Vanskeligheder ved kropslig kontakt, berøring
- Søvnvanskeligheder

PSYKISKE TEGN

- Tristhed
- Indadvendthed
- Ensomhedsfølelse, føler sig anderledes
- Isolation
- Utryk tilknytning
- Mistillid til voksne
- Dissociation
- Lav selvfølelse
- Hjælpeløshed, magtesløshed
- Skyldfølelse, skamfølelse
- Begyndende depression
- Manglende identitetsfølelse
- Svært ved at løsrive sig fra forældre/løsrive sig for hurtigt
- Post traumatisk stress disorder (PTSD)

SOCIALE OG ADFÆRDSMÆSSIGE TEGN

- Koncentrations vanskeligheder i forhold til leg og samvær med andre
- Leg med fx dukker, hvor vold illustreres
- Vanskeligheder med impuls kontrol
- Indlæringsvanskeligheder
- Tab af kompetencer
- Udadreagerende aggressiv adfærd
- Følelse af frustration og vrede
- Hyperaktivitet, hypersensitivitet
- Angst
- Selvdestruktiv og selvskadende adfærd
- Udvikling af beskyttelsesstrategier for at undgå vold eller afsløring heraf
- Overtilpasning
- Vanskelighed ved at regulere følelser

Børn, seksualitet og grooming

Begrebet grooming anvendes om den proces, hvor krænkeren bearbejder, overtaler, forfører og manipulerer et barn eller en ung til at medvirke i seksuelle aktiviteter. Der er tale om en proces, hvor krænkeren gradvist opbygger en relation. En relation, som senere gør det muligt at udsætte barnet for et seksuelt overgreb. Den manipulation og gradvise nedbrydning af barnets grænser, der finder sted, kan være en langvarig og skjult proces. Det er vigtigt, at fagpersoner har viden om og kan identificere denne proces i arbejdet med at opspore og forhindre seksuelle overgreb.

Udover at være opmærksom på de mulige tegn og reaktioner på overgreb, som børn kan udvise, er det væsentligt at se på, hvad det er, der gør børn særligt sårbare i relation til overgreb. Børn er afhængige af og har tillid til de voksne, som drager omsorg for dem i hverdagen. Det kan betyde, at børn i og med, at de er børn, kan være i særlig risiko for at blive udsatte for overgreb, da de som udgangspunkt har tillid til, at voksne vil dem det bedste.

I relation til seksuelle overgreb er det væsentligt at se på børns udvikling af seksualiteten. Udviklingen af barnlig seksualitet går hånd i hånd med barnets samlede udvikling og personlighedsdannelse. Barnet udvikler sin seksualitet i relation til sine nærmeste omsorgspersoner og kender ikke på forhånd til seksualitetens betydning, hverken hos sig selv eller hos den voksne. De(n) voksne, som tager sig af barnet, er derfor med til at give barnets seksualitet betydning i takt med, at barnets interesse for og udforskning af seksualiteten udvikler sig. Som en del af sin udvikling og i samspillet med sine relationer lærer barnet

at forstå betydningen af de kropslige oplevelser og fornemmelser.

Et lille barn kender ikke på forhånd til eller har begreb om sin egen eller voksnes seksualitet. Derfor er barnet som udgangspunkt ikke i stand til at vide, hvis det udsættes for et seksuelt overgreb. Barnet vil kunne tro, at overgrebet er en naturlig del af relationen og måske først blive bevidst om, at det har været udsat for overgreb, når det opdager, at seksuelle overgreb ikke er en almindelig del af en relation til voksne. Børn skal lære at skelne mellem omsorg og overgreb, og det er voksne, der skal lære dem det.

Børn, som ikke forstår betydningen af – eller har ord og begreber for – de(t) overgreb, som de er blevet udsat for, kan have vanskeligt ved at gengive oplevelsen. Barnets fortælling kan derfor fremstå fantasifuld og usammenhængende. Måske har barnet været overladt til at skabe sin egen forståelse og mening med overgrebene på et tidspunkt, hvor det ikke sprogligt og udviklingsmæssigt har været modent til det. Det er fagpersonens opgave at forsøge at forstå, hvad det er barnet giver udtryk for.

Overgreb kan begås af en for barnet kendt eller ukendt person. Langt de fleste overgreb bliver dog begået af en person, som barnet kender. Overgrebet finder altså oftest sted på baggrund af, at der er oparbejdet en relation mellem barnet og den voksne krænker. Den voksne krænker udsætter barnet for en grooming proces.

Særligt udsatte børn og unge

Børn og unge med handicap

SISO's undersøgelse fra 2007 peger på, at børn og unge med handicap kan være særligt udsatte i

forhold til seksuelle overgreb. Barnets handicap kan udgøre en særlig faglig udfordring, når det gælder opsporing af seksuelle overgreb. Måske har barnet vanskeligt ved at kommunikere med verdenen, og som fagperson kan man have vanskeligt ved at tolke adfærd, tegn og reaktioner.

Man kan være i tvivl om, hvorvidt en bekymrende adfærd skal tilskrives barnets handicap eller det faktum, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb. Det har stor betydning, at man som fagperson kender barnets handicap og dermed barnets mulighed for at kommunikere. Som udgangspunkt skal man som fagperson være opmærksom på de samme tegn og reaktioner hos børn og unge med handicap som hos børn og unge generelt.

Børn og unge anbragt uden for hjemmet

Flere undersøgelser peger på en mulig sammenhæng mellem børns vanskelige opvækstvilkår og risikoen for, at de bliver udsat for seksuelle overgreb. AKF og SISO's undersøgelser viser, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er i to til tre gange større risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb.

Manglende stabilitet og omsorg fra forældrenes side under opvæksten betyder, at de anbragte børn kan have særlige behov for omsorg og opmærksomhed. I sig selv kan dette øge deres sårbarhed og risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb, der måske begynder som eller forveksles med interesse, varme og omsorg.

Desuden har en del af børnene i opvæksten oplevet grænseoverskridende adfærd fra voksnes side, hvilket kan medføre, at de ikke kender deres egne grænser særlig godt og generelt har svært ved at sætte grænser i forhold til andre.

Handleveje

Graden af viden

Graden af viden vil have betydning for, hvordan man som fagperson skal agere, når man får kendskab til eller mistanke om overgreb mod børn og unge. Man kan skelne mellem tre typer af viden:

Bekymring

En bekymring er en diffus oplevelse af, at der er noget galt med et barn eller i dets familie. Her er ikke tale om, at man har viden om en konkret handling begået af en bestemt person. Bekymringen alene bør derfor i første omgang føre til observation af barnet/den unge i en periode og evt. samtale med forældrene, medmindre bekymringen går på, om forældrene begår overgreb (fysisk, psykisk eller seksuelt) mod barnet/den unge. Som medarbejder skal man drøfte sin bekymring med sin leder og aftale observation af barnet og evt. samtale med forældrene.

Mistanke

Mistanke forstås som mere end blot en bekymring. Mistanken handler fx om, at barnet/den unge har været udsat for en seksuel grænseoverskridende adfærd eller fysisk eller psykisk voldelig handling fra enten en voksen eller et andet barn. Mistanken kan opstå på baggrund af en nærmere observation af barnet, barnets egne udsagn om hændelser, der har fundet sted, udsagn fra andre eller oplysninger man har fået fra anden side. Som medarbejder skal man drøfte sin mistanke med sin leder, og der skal udarbejdes en underretning. Der kan søges råd og vejledning hos kommunen.

Viden

Viden handler om de situationer, hvor et barn har en oplevelse af at have været udsat for en konkret handling i form af overgreb fysisk, psykisk eller seksuelt, begået af en eller flere personer. Vær opmærksom på, at oplevelsen ikke nødvendigvis af barnet opleves som et overgreb, og dermed ikke er negativt betinget. Denne viden kan komme fra udsagn fra barnet selv, eller fra vidner eller fra tilståelse fra den person, som har udsat barnet eller den unge for overgreb. Som medarbejder skal man drøfte sin viden med sin leder, og der skal udarbejdes en underretning.

Underretningspligt

Får man kendskab til at et barn eller en ung under 18 år udsættes for forhold, som er til fare for dets udvikling og sundhed, har man pligt til at underrette kommunen. Der skelnes mellem almindelig og skærpet underretningspligt.

En underretning sendes til Familieafdelingens hovedmail: boernogfamilie@odsherred.dk

Almindelig underretningspligt

Enhver, der får kendskab til et barn eller en ung under 18 år fra forældrenes eller andre opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer barnets eller den unges sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Den almindelige underretningspligt er angivet i barnets lov § 135.

Skærpet underretningspligt

Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette Familieafdelingen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung

- kan have behov for særlig støtte
- kan få behov for særlig støtte umiddelbart efter fødsel
- kan have behov for særlig støtte på grund af ulovligt skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten eller
- har været udsat for overgreb.

Den skærpet underretningspligt er angivet i barnets lov § 133.

Den skærpet underretningspligt er personlig. Det betyder, at man på trods af evt. uenighed med sin leder om, hvorvidt der skal udarbejdes en underretning, har pligt til underrette, hvis man har mistanke eller viden om, at et barn eller en ung udsættes for overgreb.

HVAD SKAL UNDERRETNINGEN INDEHOLDE?

Indholdet i en underretning bør være så konkret og objektivt beskrivende som muligt. Underretningen bør:

- angive ajourførte data på både børn og forældre, herunder kontaktoplysninger og hvem der har forældremyndigheden
- angive datoer for episoder og beskrive dine observationer konkret: Hvad er observeret hvornår og under hvilke omstændigheder?
- undlade tolkninger og vurderinger
- beskrive barnets fysiske, psykiske og sociale forhold
- beskrive barnets ressourcer
- beskrive barnets vanskeligheder
- anføre om forældrene er orienteret om underretningen, og hvis de ikke er begrundelsen herfor

Hvis mistanken retter sig mod én eller begge forældre, orienteres de ikke om underretningen.

Underretningen sendes direkte til Familieafdelingen, der koordinerer med politiet, hvornår forældrene orienteres om underretningen.

Hvis du oplever, at Familieafdelingen ikke handler tilstrækkelig på baggrund af din underretning, kan du underrette Ankestyrelsen om din bekymring. Ankestyrelsen skal undersøge om kommunens indsats er tilstrækkelig.

Handleveje i forhold til hvem mistanken retter sig mod

Håndteringen af en bekymring, mistanke eller viden er afhængig af, hvem mistanken om overgreb retter sig mod. Man kan skelne mellem fire forskellige kategorier af, hvem mistanken retter sig mod:

- En eller begge forældre/stedforældre
- Andre i barnets netværk eller en ukendt
- En ansat
- Et andet barn/ung.

Og afhængigt af hvilken rolle du har, er der forskellige handleveje du skal følge:

- Medarbejder
- Leder.

Mistanke eller viden i forhold til en forælder eller andre i forældres sted

Hvad gør du som medarbejder?

- Tal ikke med forældrene/stedforældre om mistanken.
- Drøft og afklar eventuel din mistanke med en kollega, der også kender barnet.
- Orienter din leder om mistanken.
- Nedskriv hvilke observationer, tegn, reaktioner og hændelser, der ligger til grund for mistanken – undgå at tolke på beskrivelserne.
- Hvis mistanken rejses af en pårørende eller andre, nedskriv da vedkommendes beskrivelse af den konkrete mistanke – undgå at tolke på beskrivelserne.
- Vis omsorg for barnet og lyt til barnet/den unge, men spørg ikke ind til detaljer om det mulige overgreb.
- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involveret i sagen.

Hvad gør du som leder?

- Tal ikke med forældrene/stedforældre om mistanken.
- Vurdér oplysningerne fra din medarbejder, herunder om karakteren af oplysningerne umiddelbart giver anledning til at underrette kommunen.
- Som leder er du ansvarlig for behandling af mistanken, herunder ansvarlig for at sende underretning til Familieafdelingen.

Hvis du er i tvivl, kan du kontakte Familieafdelingens dagvagt og bede om vejledning i forhold til, om der skal foretages en underretning.

- Orienter din medarbejder om, hvorvidt oplysningerne har ført til en underretning. Hvis det ikke er tilfældet, så orienter medarbejderen om, at

vedkommende fortsat vil kunne bruge sin personlige underretningspligt.

- Som underrettende leder og medarbejder kan du/l blive bedt om, at deltage i et møde med Familieafdelingen med henblik på at uddybe underretningen.
- Støt din medarbejder i at kunne rumme sagen i den tid, der går, mens udredningsprocessen i Familieafdelingen foregår.

Mistanke eller viden i forhold til en voksen i barnets netværk (ikke forældre og ikke ansatte)

Hvad gør du som medarbejder?

- Drøft og afklar eventuel din mistanke med en kollega, der også kender barnet.
- Orienter din leder om mistanken.
- Nedskriv hvilke tegn, reaktioner og hændelser, der ligger til grund for mistanken – undgå at tolke på beskrivelserne.
- Hvis mistanken rejses af en pårørende eller andre, nedskriv da vedkommendes beskrivelse af den konkrete mistanke – undgå at tolke på beskrivelserne.
- Vis omsorg for barnet og lyt til barnet/den unge, men gå ikke i detaljer om det mulige overgreb.
- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involveret i sagen.

Hvad gør du som leder?

- Vurdér oplysningerne fra din medarbejder, herunder om karakteren af oplysningerne umiddelbart giver anledning til at underrette kommunen.
- Som leder er du ansvarlig for behandling af mistanken, herunder ansvarlig for at sende underretning til Familieafdelingen.

Hvis du er i tvivl, kan du kontakte Familieafdelingens dagvagt og bede om vejledning i forhold til, om der skal foretages en underretning.

- Forældremyndighedsindehaverne skal orienteres om underretning.
- Orienter din medarbejder om, hvorvidt oplysningerne har ført til en underretning. Hvis det ikke er tilfældet, så orienter din medarbejder om, at vedkommende fortsat vil kunne bruge sin personlige underretningspligt.
- Som underretter kan du blive bedt om at deltage i et møde med Familieafdelingen med henblik på at uddybe underretningen.
- Støt din medarbejder i at kunne rumme sagen i den tid, der går, mens

udredningsprocessen i Familieafdelingen foregår.

- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involveret i sagen.

Mistanke eller viden i forhold til en ansat

Hvad gør du som medarbejder?

- Noter hændelser og de videre handlinger i forhold til mistanke.
- Er det forældre der har en bekymring eller mistanke, så notér denne.
- Kontakt din leder – og kun din leder – hvis du har viden om et seksuelt overgreb eller vold begået af en anden ansat. Din leder har ansvaret for at gå videre med sagen. Dette både i forhold til personalesag for den ansatte, som er under mistanke og i forhold til udarbejdelse af underretning på barnet til Familieafdelingen.
- Hvis din viden er rettet mod din leder, skal du kontakte din leders overordnede leder/direktør i kommunens fagcenter. Centerchef har ansvar for at gå videre med sagen og underrette direktøren for kommunens personaleafdeling.
- Vis omsorg for barnet og lyt til barnet/den unge, men spørg ikke ind til detaljer om det mulige overgreb. Fasthold en normal hverdag for barnet.

Hvad gør du som leder?

- Vurdér tyngden af den skriftlige og mundtlige information, du har fået fra medarbejdere, forældre eller andre.
- Kontakt din overordnede leder/Centerchef for at koordinere det videre forløb, herunder om der er grundlag for at foretage en politianmeldelse.
- Centerchefen kontakter Familieafdelingens dagvagt, som også koordinerer indsatsen med eventuelt politi.
- Har du konkret viden om vold eller seksuelt overgreb begået af en ansat, skal du straks sende en underretning til Familieafdelingen. Du skal informere det pågældende barns forældre.
- Vær opmærksom på behovet for støtte og omsorg til de involverede personer:
- Barnet og dets forældre
- Den ansatte, som viden eller mistanke er rettet mod
- De øvrige ansatte, børn og forældre
- Da der er tale om en personalesag, skal du - i samarbejde med din overordnede leder/direktør - koordinere det videre forløb med personaleafdelingen.
- Leder/direktør vurderer om og hvornår, det er relevant at orientere øvrige ansatte, de andre forældre,

bestyrelsen m.fl.

Mistanke eller viden i forhold til et barn under 15 år

Hvad gør du som medarbejder?

- Overrasker du børnene i situationen, spørg dem da på en neutral måde om, hvad de laver/leger, og hvor de evt. har set eller kender denne leg fra? Lyt til børnene og undgå at afhøre dem.
- Drøft og afklar eventuel din viden og mistanke med en kollega, som også kender barnet eller børnene.
- Nedskriv hvilke tegn, reaktioner eller hændelser, der ligger til grund for din viden eller mistanke – undlad tolkninger.
- Hvis du har fået din viden eller mistanke af en pårørende eller andre, nedskriv da vedkommendes beskrivelse så konkret som muligt og undlad at tolke på disse oplysninger.
- Tal ikke om din mistanke med nogen, der ikke er involveret i sagen.

Hvad gør du som leder?

- Vurdér medarbejderens oplysninger, herunder om karakteren af oplysningerne tyder mere på en eksperimenterende leg end på en overgrebsituation.
- Hvis du er i tvivl, kan du kontakte Familieafdelingens dagvagt og bede om vejledning i forhold til, om der skal foretages en underretning.

Der skal ved leg og aktivitet, der vækker bekymring om et seksuelt overgreb, altid foretages en underretning til Familieafdelingen både ift. det barn, der er blevet udsat for overgreb, og ift. det barn, der har udsat et andet barn for overgreb.

Hvis det er afklaret, at det drejer sig om en voldelig eller seksuel handling, skal du, eventuelt sammen med medarbejderen, allerede samme dag indkalde og/eller orientere begge børns forældre om hændelsen. Ved samtalen med forældrene skal du orientere om, at der skal indsendes en underretning til Familieafdelingen på hvert af børnene, så de kan få den relevante hjælp og støtte.

Hvis der i forløbet opstår mistanke om, at et af børnene har været udsat for seksuelt overgreb fra forældre eller andre voksne i forældrenes sted, underrettes Familieafdelingen med en særskilt underretning uden, at forældrene orienteres. Herefter anvendes proceduren vedrørende viden eller mistanke rettet mod forældre eller andre voksne i forældres sted.

Som underrettende leder kan du og din medarbejder blive bedt om at uddybe underretningen.

Støt din medarbejder i at kunne rumme den tid, der går, mens udredningsprocessen i Familieafdelingen foregår.

Hvad gør Familieafdelingen, når der modtages en underretning?

Bekræftelse af underretning

Når Familieafdelingen modtager en underretning fra en fagperson, skal Familieafdelingen, jf. Barnets lov § 138, stk. 1, senest 6 hverdage efter modtagelsen af underretningen bekræfte modtagelsen af underretningen over for den, der foretog underretningen.

Det er Familieafdelingens administration, der foretager bekræftelsen.

Vurdering af underretning

Når Familieafdelingen modtager en underretning om mistanke eller viden om vold eller overgreb mod et barn eller en ung, skal der foretages vurdering af underretningen. Vurderingsprocessen består af flere trin.

Først og fremmest skal Familieafdelingen, i henhold til Barnets lov § 136, stk. 2, inden for 24 timer efter modtagelsen af en underretning vurdere, om barnets eller den unges sundhed eller udvikling er i fare således, at der straks kan iværksættes en akut indsats over for barnet eller den unge.

Det er Familieafdelingens dag- eller døgnvagt, der foretager 24-timers vurderingerne.

En 24-timers vurdering er derved baseret alene på oplysningerne fra en underretning og evt. tidligere kendskab til barnet eller den unge, fx hvis der tidligere eller aktuelt er en åben sag på barnet eller den unge i Familieafdelingen.

Der bliver i vurderingen lagt vægt på barnets eller den unges aktuelle situation ud fra følgende faktorer:

- Graden af viden (bekymring, mistanke eller viden)
- Graden af aktualitet (underrettes der på baggrund af et udsagn eller en observation, der ligger tilbage i tiden, eller er der tale om en tilstand/situation, der aktuelt foregår)
- Graden af sikkerhed (både psykisk og fysisk).

Samtale med barnet eller den unge

I henhold til Barnets lov § 137, stk. 3 skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge ved underretning om overgreb. Samtalen kan, jf. Barnets lov § 137, stk. 4 undlades i det omfang barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter taler imod samtals gennemførelse.

Hvis det er forældrene, der er under mistanke for at udsætte barnet eller den unge for overgreb, skal samtalen finde sted uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og uden dennes tilstedeværelse.

Samtalerne afholdes enten af Familieafdelingens dag- eller døgnvagt, eller af anden børne- og ungerådgiver, som barnet eller den unge evt. i forvejen har kendskab til.

Barnet eller den unge har ret til en bisidder under samtalen. Er barnet/den unge i dagtilbud eller skole, når samtalen skal afholdes, vil mulighederne for en bisidder naturligt blive afsøgt blandt barnets eller den unges professionelle netværk.

Afhængigt af sagens karakter, kan samtalen med barnet eller den unge enten afholdes som led i 24-timers vurderingen eller som led i den efterfølgende sagsbehandling.

Børnefaglig undersøgelse

Alle underretninger skal i Familieafdelingen screenes i henhold til Barnets lov § 18 for, om der er tale om følgende:

- En problemstilling, der ikke kræver yderligere afdækning af barnets eller den unges støttebehov.
- En problemstilling, der kræver yderligere afdækning af et eller flere forhold af betydning for barnets eller den unges støttebehov.
- En problemstilling, der kræver en børnefaglig undersøgelse af barnets eller den unges støttebehov.

Ved mistanke eller viden om overgreb mod et barn eller en ung, skal Familieafdelingen, i henhold til Barnets lov § 20, stk. 1, nr. 2, træffe afgørelse om en børnefaglig undersøgelse.

Samarbejde med Politi og Børnehus Sjælland

Når Familieafdelingen modtager underretning om overgreb, skal der altid tages stilling til, om der skal foretages anmeldelse til politiet. Ved tvivlsspørgsmål omkring sagens karakter, kan Familieafdelingen altid sparre en sag med politiets overgrebsgruppe.

Det er politiets vurdering, om der skal ske afhøring af barnet eller den unge og/eller om barnet eller den unge skal undersøges på Retsmedicinsk Afdeling til brug for efterforskningen.

Videoafhøringer af børn under 15 år afholdes af politiet i forbindelse med efterforskning som udgangspunkt i Børnehus Sjællands lokaler, der er indrettet børnevenligt. Der vil altid være en børne- og ungerådgiver til stede under afhøringen.

Er det forældrene, der er under mistanke for overgreb mod et barn eller en ung, kan oplysninger, der relaterer sig til overgrebet ikke udleveres til forældrene, før oplysningerne er frigivet hos politiet.

Når et barn eller en ung har været udsat for overgreb, eller ved mistanke herom, skal Familieafdelingen, i henhold til Barnets lov § 125, benytte Børnehus Sjælland til brug for den børnefaglige undersøgelse.

Børnehus Sjælland bistår sagsbehandlingen med den nødvendige udredning, der relaterer sig til mistanke eller viden om overgreb.

Under behandlingen af en sag, hvor Børnehus Sjælland benyttes, kan personalet i børnehuset, politiet og anklagemyndigheden, sundhedsmyndigheder, autoriserede sundhedspersoner og kommunale myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold om barnets eller den unges

personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling. Autoriserede sundhedspersoner er forpligtet til under behandlingen af en sag, hvor børnehuset benyttes at videregive oplysninger til fagpersoner og myndigheder, hvis videregivelsen anses for at være nødvendig af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling.

Tilbage melding til underretter

Familieafdelingen skal, i henhold til Barnets lov § 138, stk. 2, orientere den fagperson, der har foretaget underretning, om hvorvidt der er iværksat en børnefaglig undersøgelse, en afdækning eller indsatser for det barn eller den ung, som underretningen vedrører. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold gør sig gældende.

I henhold til Barnets lov § 138, stk. 3 skal Familieafdelingen orientere den fagperson, der foretog underretningen, om hvilken type indsats der er iværksat, og om den planlagte varighed heraf, hvis oplysningerne herom vil kunne have væsentlig betydning for den støtte, som den pågældende under udøvelse af hvervet eller tjenesten kan yde barnet eller den unge. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold gør sig gældende.

Må man tale med barnet?

Både i opsporingen af overgreb og i situationer, hvor det er kommet frem, at et barn har været udsat for overgreb, har man en vigtig rolle som den lærer eller pædagog, der har med barnet at gøre i hverdagen.

Mange følelser og reaktioner er i spil hos både barnet og familien. Det er vigtigt, at man som fagperson har fokus på barnet og familien. Barnet har behov for, at man fortsat drager omsorg for det og, at hverdagen er så tryk, forudsigelig og genkendelig som muligt midt i den vanskelige situation, der kan opstå, når det kommer frem, at et barn har været udsat for overgreb.

Som fagperson kan man blive i tvivl, når der opstår en bekymring eller mistanke om vold og seksuelle overgreb mod et barn. Hvor meget må man tale med barnet? Kommer man til at ødelægge den politimæssige efterforskning? Man må gerne lytte til og stille forståelses-spørgsmål eller afklarende spørgsmål til barnet.

Hvis der senere skal udarbejdes en underretning eller foretages en politianmeldelse, vil samtalen med barnet indgå som et af elementerne i den beskrivelse, som fagpersonen skal videregive.

Pressehåndtering

I enhver sag, hvor pressen viser interesse, er det udelukkende den øverste ledelse (borgmester, direktør eller centerchef), der udtaler sig.

FAMILIEAFDELINGEN | ODSHERRED KOMMUNE

Vesterlyngvej 8 | 4500 Nykøbing Sj

Kontakt: 59 66 66 66

Juni 2024